Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Riese, Otto.; af Otto Riese.
Titel | Title:	Hark Olufs besynderlige Avanturer eller forunderlige Skiæbne i Tyrkiet, : samt hans lykkelige Hiemkomst derfra til sit Fædreneland, den Øe Amrom i Riber-Stift, efter hans egen mundtlige Udsigelse for Merkværdighedens skyld optegnet og til Trykken udgivet
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Haderslev : [s.n.], 1796
Fysiske størrelse | Physical extent:	32 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

DET KGL. BIBLIOTEK
DA4-D2949

Otto Riese:
Hark Olufs besynderlige
Avanturer eller for-
underlige Skiæbne i ...
1796

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130002486351

Hark Olufs
besynderlige
Avanturer
eller forunderlige
Skiæbne
i Tyrkiet,

samt
hans lykkelige Hiemkomst derfra
til sit Fædreneland,
den De Amrom i Riber-Stift,
efter hans egen mundtlige Udsigelse
for Merkværdighedens skyld
optegnet og til Trykken udgivet
af
Otto Riese,
Sogne-Præst for Agerskou-Menighed, og Provst
i Nør-Rangstrup-Herred.

Hadersley, 1796.

2949

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS
1896
940713

AVERTISSEMENT.

Hvadsomhelst om indbemelte Gasnadahl Hark Oluf, udi dette lille Skrift er anfort, har ei alleneste sin fuldkommen Rigtighed, men kunde endog langt mere været optegnet, som for dem, som ere ukyndige i de langt fra liggende Landes og Nationers Sæder og Omstændigheder, skulle synes utroeligt. Dette kan endnu af dem, som bleve fangne med ham, blive bevidnet, men især af hans Landsmand, som samme gang blev fangen med ham, og i 3 Aar tiente som Slave hos den daværende Bey i Algier, Navnlig Abdie, for Caffe-Skienker, og siden blev udlost af Portugiserne, men efter adskillige Fata til Soes, tilsidst har været Capitaine ved det Vestindiske Danske Compagnie, attesteres.

Amrom, den 2 Augusti 1761.

Hark Nikkelsen.

Bv 8

Schlesw.-Holstein. Landesbibliothek KIEL

763-1906

Da det har behaget vor Herre, at føre mig paa en særdeles Maade frem for mange Tusinde andre Mennesker, har man begiert af mig, at de selvsamme Hændelser, som mig ere vederfarne, maatte for deres Merkværdigheds skyld vorde forfattet i Pennen, og overleveret til Trykken, paa det at samme efterdags kunde tiene til et Beviis, hvor underlig Gud fører Menneskens Børn, og at han endog kan bøie efter sin Velbehag en Uchristens Hierte til Mildhed. *)

*) Hark Oluf har en Søn, Lorentz Harksen, en Søe-Officeer, som alt nogen Stund har faret fra Holland som Capitain.

Anno 1708 den 19 Juli saae jeg først denne Verdens Lys paa den liden Ø, kaldet Amrom, beliggende i Vester-Søen, og henhørende til Riber-Stift i Jylland. Som mine Landsmænds Næring er af Søen, har jeg og betimeligen i mit tolvte Aar været omhyggelig, for at blive en duelig Søemand. Jeg havde paa tredie Aar giort en og anden Reise, da jeg tillige med trende af mine Landsmænd, Richard Flor, Jens Nikkelsen og Hark Nikkelsen, Jørgen Oksen fra Føhr, og tre fra Elben, maatte see mig fangen af en Tyrkisk Caper ved de Sorlingiske Øer imellem Engeland, Irland og Frankrige. Det var den 24 Marti 1724, da dette skeede, og derpaa bleve vi førte til Algier. Jeg blev solgt paa Torvet for 1000 Cartuches eller 500 Sdlr., men Dagen derefter overlod mig min Kiøbmand til en anden med 100 Cartuches Profit. Ved denne Hosbond var jeg en 14 Dages Tid. Mit Arbeide var, at bestille et og andet i Haven, item at indsanke Morbær-Blade til min Patrons Silke-Orme, og dernæst at bære Vand og at holde Huset ryddeligt. Men som den Constantinske Bey, ved Navn Assin, havde sin Commissionaire i Algier, for at indkiøbe Slaver, fik han Lyst til mig, og min Patron overlod mig til hannem for 450 Styk von Achten. Denne Bey Assin kan agtes som en liden Konge, hvis Hovedstad er Constantine, en anseelig Stad og Fæstning, beliggende efter min Gisning 12 Dages Reise eller 60 Mile fra Algier Sønder paa. Saa vidt jeg veed, stod han ikke i nogen Henseende under den store Sultan, men var souverain

verain i sit Land. Han var, da jeg kom i hans Tieneste, alt en Herre af en høi Alder, hastig Sind, sund Complexion, han var behiertet, og havde en god Krigs-Erfarenhed, saasom han for min Tid og stedse i min Tid laae til Feldt med sin Armee, da der ofte forefaldt Disputer med hans Naboer. Een Maaned var han dog i det mindste hvert Aar i Constantin. Han havde tvende Fruer, hvilke bleve opvartede af nogle Sneese Betienter, Mænd og Qvinder, iblant disse vare 4 Gildinger beskikkede til deres Kammertienere. Han selv lod sig opvarte af 30 til 40 Laqveier, hvoraf vel Halvedelen vare Renegader, hvilke siden blive aflagte med de beste Betieninger i Landet.

Jeg maae her, førend jeg gaaer videre, med faa Ord melde noget om Landets Egenskaber, dernæst om Nationens, og endeligen om min egen Skiæbne. Landet er fuldt af Klipper, hvoraf nogle ere saa høie, at der idelig ligger Snee derpaa, endskiønt at Landet neden for Klipperne er af saa stor en Hede, at, naar Camelerne bragte hele Dragter Snee derfra i Begyndelsen, var dog Sneen næsten bortsmeltet til et Par smaa Klumper, før de kom til Foden af Klippen. Ellers er Landet meget frugtbart, som frembærer adskillige slags Korn, Druer, Mandler, Daddeler, Figener, Granatæbler, Vandlemoner rc. Dog med den Forskiel, at en Provintz er bedre i en, end en anden i andre Ting, og maae der idelig giøres Leverancer fra alle Steder til Leiren, hvor Kongen opholder

opholder sig med sine Dronninger. Der sendes megen fin Uld, samt Vox og Honning, ud af Landet, at jeg ikke melder om adskillige Slags Apotheqver-Vare, item rare Skind af Løver, Tiger og deslige. Om andre Metaller end som Blye opgraves, veed jeg ikke. For dem, som ere fødde i Landet, maae Luften være sund nok, i det at det er ikke usædvanligt, der at see Folk af 100, af 120 Aar og derover. Man bemerker af og til Jordskiælv og megen Torden, især om Sommeren. Foruden graadige vilde Dyr, som Løver, Tiger og deslige, hvilke ofte angribe Menneskene, finde Indbyggerne megen Plage af adskillige Slags forgiftige Slanger, dog meest af Scorpioner, som i visse Egne findes i saadan Mangfoldighed, at man neppe kan tage en Steen fra Jorden, uden at der ligger een eller to derunder. Dertil komme og de fortrædelige Myg og Fluer, som meget foruroeliger de Sovende.

Landet beboes af Tyrker og Mohrer, de sidste falde baade hvide og sorte. Deres Sprog er adskilt fra Tyrkernes, og de kalde det Arabisk, men begge Nationer, som henhøre under foromtalte Beys Herredomme, kaldes med et Navn Schirk, som vil sige saa meget, som de Folk, der boer Sønder paa. Udi Religionen ere Mohrerne ikke meget adskilte fra Tyrkerne, undtagen noget i deres Ceremonier. Jeg maae og give Tyrkerne i Almindelighed den Berømmelse, at de ere oprigtigere end som Mohrerne, saa at, hvad Omgiængelsen vedkommer, findes i Almindelighed lige saa megen Er-

lighed

lighed iblant Tyrkerne, som desværre iblant os Christne. Udi deres falske Religion ere de nidkiære, og skal neppeligen nogen findes, som forsætligen handler imod de Ting, som de holde for at være en Mahometaners Pligt. Saasnart det gryer af Dagen, udraabes af et Taarn eller andet høit Sted, af den, som dertil er beskikket, naar han har stukket en Finger i hver sit Øre: Eschet vele j elej lala Eschet enne Mahammet arasu lala ella velun Zelleth, a la hoat warth, a la hoat warth. Derpaa reiser sig hver Mand, og efterat de have toet Hænderne indtil Albuen, Fødderne til Knoglene, renset Munden og Næsen, og tilligemed Ansigtet strøget med Baghaanden bag Ørene, forrettes deres sædvanlige Bøn, som skeer 5 gange om Dagen, første gang for Solens Opgang. Ordene lyde saaledes i det Arabiske Sprog: Al ham dilola Robbi läiro min rachmana rachim mänik jumidin, jäken abeddo jäken astohiim tokino soratin lädino en en dalohiim al ham dilolah robbi läiro min. De ere i den Tanke, at ikke letteligen nogen Tyrk bliver fordømt. Om Christo, som de kalde Eisa, og Jomfrue Maria, som de kalde Lella Maria, tale de med Ærbødighed; om Dievelen, som om den, der giør Ont. Deres Omskierelse bliver først foretagen i det 4, 5, ja endog 6 Aar. Svinekiød spise de ikke, ei heller drikker nogen Mahometaner Viin eller anden stærk Drik, men i Steden derfor enten Vand eller Schorbet, som er Vand kogt med Rosiner, som kan tillaves paa adskillige Maader. Deres Faste-

Dage,

Dage, kaldet Ramadam, holdes en heel Maaned hvert Aar, da om Dagen intet nydes, men derimod ædes og drikkes om Natten. I de sidste Aaringer kunde min Patron ikke taale at faste, men aad lidet i Smug. Deres Døde indsvøbes i et Klædebon, og lægges saaledes i Jorden. Mohrerne anstemme gemeenligen et Klagemaal over deres Døde, da baade Mænd og Qvinder rive sig med Neglene paa Kinderne og i Panden. Naar de gifte sig, faaer Brudgommen ikke sin Brud at see forud; men naar han med sine Giester paa Høitids-Dagen har ædet og drukket, hvorved undertiden spilles paa et Cithar, føres han i Fruentimmer-Stuen, hvor Bruden tilligemed andre Qvinder foresindes, alle tildækkede over Ansigtet, men hannem er givet et Tegn, hvorpaa han kan kiende Bruden. Hende gaaer han da hen til, tager de Penge, som han vil og kan give til Morgengave, i et Tørklæde, giver hende et Slag dermed, og gaaer derpaa bort ind i Sove-Kammeret; hun følger efter; han spørger hende derpaa tvende gange om hendes Navn, men hun svarer ikke, førend han spørger tredie gang. Derefter kaster han Tørklædet med Pengene paa Gulvet, træder derpaa, og giør sin Bøn. Imidlertid fører hun sig af hendes Klæder, og gaaer til Sengs, og han følger efter. De fleste Qvinder ere meget unge, naar de giftes. I Mad og Drikke leve de Tyrker, som jeg har seet, tarveligen, der frembæres ikke mange Rætter, men mange Slags Frugter fremføres ved Maaltidet. De spise om Morgenen først et Slags Bakkelse, dernæst drikker man Caffe;

Thee

Thee æstimeres ikke. Klokken 10 spises til Middag. Derpaa hviler man nogle Timer, og spises igien om Eftermiddagen, ungefær om fire Slet.

Hvad nu fremdeles min Fata vedkommer, da har jeg først halvtredie Aar tient for Laqvei hos denne min Patron, og som jeg i den Tid lærte Lingua Franca, saavelsom ogsaa det Tyrkiske og Arabiske Sprog, efterhaanden og blev dreven i de Ting, som forefaldt, gav Gud mig Yndest hos min Patron, saa at han bar altid stor Godhed for mig. Han anbetroede mig det Embede, som der er af megen Vigtighed, kaldet Gassenadahl eller Gasnadi, efter vores Lands Talemaade Ober-Casserer. Jeg beklædde denne Betiening først i 4 Aar, da min aarlige Løn var 1700 Styk von Achten, foruden det, som jeg eiede af Land, Cameler, Faar og deslige. Tvende Skrivere, som vare stedse hos mig, bekostede min Patron, men en Snees Betientere, og undertiden derover, lønnede jeg selv. Trende gange om Aaret havde jeg en med Sølv og Guld rigeligen stukken nye Mondur. Foruden denne min Bestilling blev mig endnu et Commando anbetroet af 500 Heste; thi jeg havde endog som Casserer ved en og anden forefaldene Leilighed, efter givne Ordre, viist et Slags Bravoure *), som behagede min Patron, ihvorvel min Tapperhed i Grunden var snarere en Forvovenhed, end et ordentlig Mod og Mandighed; thi jeg var dog ikke

 fornøiet

*) Han havde noget mere som ordinaire Kræfter.

fornøiet i mit Sind, og derfor skiøttede jeg ikke meget derom, enten jeg levede eller døde. Lad være, at jeg var en anseelig Mand for Nationen, og mange misundte mig min Lykke, saa indsaae jeg selv dog nok Sagen, at jeg, uagtet alt dette, dog var bleven en Slave, og at en liden Forseelse hos en barbarist Herre, der har Magt at giøre, hvad hannem selv lyster, let kunde foraarsage, at jeg blev lige saa dybt fornedret, som jeg var ophøiet, ja, jeg gik hver Dag med mit Liv i min Haand. Disse ommeldede 500 Mand til Hest vare stedse omkring mig, og kunde ansees som min Patrons Liv-Garde. Det hendede sig, at der yppedes en Krig imellem min Patron og en anden, Navnlig Boallase af Theses, som vel kunde ansees som en liden Fyrste, og tillige var Hovedet for en fornemme Familie. Samme Boallase fik i Sinde, at vilde bemægtige sig et vist Stykke Land, som tilhørte min Patron. Jeg forbigaaer her de smaa Skarmytseler, som foreefaldt, hvilke vare adskillige, i det der dagligen fægtes, saa længe tvende Partier ligge til Feldt med hinanden. Hist og her skeer idelige Attaqver, man bruger ei heller den Maade, som i vore Lande, med at gaae ordentlig til Verks, men det meeste bestaaer i et fyrigt Angreb. Af disse smaa Debatter, vare følgende tvende de vigtigste: I den første vare vi lykkelige, i den anden derimod havde Fienden en Fordeel. Efterat man havde plyndret paa begge Sider nogle Tusinde af Cameler, Heste, Faar og deslige, blev jeg engang commanderet ud med 500 Heste at recognosere, og da vi ved den Leilighed bemer-

bemerkede, at Fienden havde slaget sig til Roelighed, resolverede vi at giøre et Indfald. Samme lykkedes saa vel, at, da han mueligen tænkte, at vores hele Magt, som gemeenligen var 9000 a 10000 Mand, var tilstæde, tog han Flugten; 52 Hoveder førte vi med os tilbage, derimod havde vi ikkun tilsat 5 Mand. Vi sendte en for i Veien, at give min Patron Efterretning om vores Seier. Da vi ankom, befoel Kongen, at hver, som havde bragt et Hoved med sig, skulde gaae frem og kaste det til hans Fødder i Telten. Han regalerede dem i Almindelighed med Penge, men mig især bleve adskillige Æres-Beviisninger tillagte, i det de fornemmeste Betientere blev befalet at opvarte mig, og siden den Dag blev jeg anbetroet at commandere det hele Cavallerie, hvilken Betiening kaldes Laga di Dejra, eller Obriste for Cavalleriet; men jeg fik derover manges Had og Misgunst paa Halsen. Det varede ikke længe, før jeg atter skulde giøre et Forsøg imod samme Fiende, det skeede og, men til min og de med mig Havendes Fortred; thi da Fienden flygtede, og vi satte efter hannem, maatte vi defilere imellem nogle Klipper. Fienden havde belagt Passen med Fodfolk, af hvilken en Deel af vore Folk bleve ihielskudte, og for en Deel blev Passen afskaaren, som maatte give sig fangne, de andre undflyede og undkom. Iblant de Fangne var jeg, min Hest var skudt under mig, man tog mit Livbælte, og sammenspendte mine Hænder dermed paa Ryggen; 45 af vore Folk, som vare fangne, bleve massacrerede, og man var først Sinds paa, at handle ligeledes

ligeledes med os; men da Fienden haabede, at faae en god Ranzion for os, bleve 15 i Live, hvoriblant jeg og fandtes, da dog en af mine Tienere, som jeg havde med mig og særdeles elskede, blev ihielstukket for mine Øine. Da vi nu vare satte i Forvaring, kom den foromtalte Boâsläses Gemahl, hvis Navn var Elgia, ind i Fængselet, tildækket, efter Tyrkernes Maade, saa intet bart saaes af hende, undtagen Øinene og hendes Hænder, som vare efter deres Sædvane braaget malede med adskillige dybt indbidende Farver. Hun var meest kommen i Fængslet af en Nysgierrighed, for at see mig, siden hun havde hørt, at jeg var en Christen. Hun spurte, hvilken det var af os? og efter igientagen Spørsmaal kastede jeg mig til hendes Fødder, som desuden blev kiendelig nok iblant dem, eftersom de andre Fangers Øine bleve henvendte paa mig, saa og nogenlunde var afskilt fra de andre i Henseende til Farven. Hendes Spørsmaale vare adskillige til mig: Om man i vore Lande troede paa en Gud, der raader over Himmel og Jord? Da jeg besvarede dette Spørsmaal med Ja, giorde hun den Indvending, at de i Europa tilbade Træ og malede Billeder. Denne hendes Mistanke maae vel have reiset sig deraf, at hun enten havde seet eller og hørt om Catholikerne. Fremdeles: Om vi havde Heste, Cameler, Melk, Olie, Brød og deslige? Endelig gik hun bort, jeg raabte hende efter i en bevægelig Tone med høi Røst, at indlegge en Forbøn for mig hos hendes Herre, hvortil hun alleneste svarede, at jeg ikke skulde saa raabe, hvike

Ord

Ord jeg tog i den Meening, at hun var bleven fortrydelig, men inden faa Timer kom Smeden, som giorde mig løs. Jeg havde derpaa den Naade, at føres ind for Schey, som betyder saa meget som en Prinds, og mig blev meget Got beviist til min Vederqvægelse. Denne Schey var en Sønne-Søn af den gamle Boâsläse, hos hvilken jeg havde den Lykke at komme saaledes i Ynde, at mig ikke alleneste blev beviist meget Got, og adskillige Ting bleve præsenterede til min Vederqvægelse, men endog, at han bad sin Oldefader, at han maatte tage mig med paa Jagten. Da man en Dag et Par Timers Tid over Middag havde ladet Hestene føre lidet tilside, forlystede denne Schey sig med de Herrer, som han havde hos sig, i at skyde til Maals. Da jeg imidlertid stod i nogle dybe Tanker over min Skiæbne, og havde ungefær mine Øine henvendt paa Hestene, formenede den unge Herre, at jeg besaae Hestene, og spurte mig derfor, om disse vare ikke nok saa gode, som de jeg havde efterladt i Constantin? Jeg understod mig ikke at besvare hans Spørsmaal, indtil jeg havde udbedet mig den Naade, at maatte sige Sandheden, thi jeg havde alletider hørt, sagde jeg, at det sømmede sig ikke, at tale andet for store Herrer, end som Sandheden; berettede derhos, at de Heste, jeg havde seet i Constantin eller i min Herres Lande, nok kom mig saa raske og smukke for, som disse. Han befalede, at jeg skulde ride paa en af dem, men da jeg ikke synderlig berømmede den, lod han mig prøve sin egen Ride-Hest. Jeg flanqverede

dermed

dermed noget lidet omkring, og da jeg bemerkede en særdeles Munterhed hos Hesten, faldt mig strax i Sinde, at mig her var givet en ypperlig, skiønt farlig Leilighed at undkomme. Mit Hierte slog i mit Liv. O! tænkte jeg, om jeg torde! Jeg brød overtvers, fuldte min Drivt, gav Hesten af Sporerne, og undrendte. Jeg var alt et lidet Stykke Veis borte, før man kunde tilvisse vide mit Anslag. De raabte paa mig, og strax satte 20 til 30 Mand efter mig til Hest, nogle Skud skeede ogsaa, saa at en og anden Kugle støvede i Sandet ved Siden af mig, men inden 3 Timers Forløb var jeg alt kommet dem for langt af Synet. Om Natten reed jeg, om Dagen fik Hesten noget at æde i Skoven; min Spise blev i den Tid nogen Frugt og et Slags Salat, der voxede i Landet. Jeg tilbragte i alt paa Veien to Nætter og noget over en Dag, da jeg igien til min Patrons største Fornøielse indfandt mig i Leiren. Efter en og anden Disput, blev der omsider sluttet Fred imellem min Patron og den omtalte Boâslâle til Thefes. Mueligen blev denne Fred saa meget mere holden for raadelig, da min Patron bemerkede nogle Bevægelser af den Bey, som residerer i Tunis. Det kom og omsider til en Krig imellem dennem, da der blev sluttet en nøie Alliance med Boâslâle og min Patron. Lykken var næsten lige paa begge Sider i Begyndelsen, men omsider fik vi Leilighed, at opholde os med vores Armee i Fiendens Land. Et halvt Aar havde vi været i Gevær med hinanden, da vi omsider kom tilkort paa Proviant, thi de

de Cameler, som tilførte os Olie og Brød, bleve bortrøvede af en af min Patrons Uvenner, kaldet Murath, som boede paa de Tuniske Landes Grændser. Denne Mangel nødde os til at satte en kort Resolution, at angribe Fienden, i hvad Lykke vi end skulde have. Men som Fiendens Magt var større, end vores, endskiønt vi aldrig i min Tid havde havt saa talrig en Armee, som den gang, som i det mindste var 40000 Mand stærk, var det nødvendig, at bruge tilbørlig Forsigtighed, og at vide nogenlunde Omstændighed om Fiendens Postering. Min Patron og Boâslâle besluttede, at en skulde udsendes, efter Muelighed at udforske disse Ting, men da man raadslog derover, hvo dertil best kunde bruges, faldt Boâslâles Val paa mig. Den Christen, sagde han, den Gassenadahl, er god nok dertil. Han vidste, hvorledes jeg havde bortsniget mig tilforn fra hans Sønne-Søn, og vilde helst spille mig igien et Puds, om han kunde. Min Patron, som elskede mig, og derfore ikke saa gierne vilde paalegge mig saa vanskelig en Forretning, spurte mig, om jeg havde Lyst dertil? Jeg svarede: Her gielder ikke, hvad jeg har Lyst til, men hvad Afendi (det er, min naadige Herre) vil befale. Kort, jeg fik hans Ordre, med det Tillæg, om det gik vel, skulde jeg have min Afskeed med Ære til mit Fæderneland, naar jeg vilde. Jeg nærmede mig til Fods om Natten til Leiren, som stod tæt hos mig, men før jeg kom derhen, mødte mig nogle Ryttere. Jeg vidste ikke i denne Skynding, hvad jeg skulde giøre, dog faldt det mig i Sinde, at bortkaste

kaste min Sabel og mine Pistoler, og at give mig ud for en Deserteur, som tillige havde noget vigtigt at tale med Kongen af Tunis, om jeg maatte nyde den Naade, at føres frem for hannem. Da disse vel agtede af mine Klæder, at jeg maatte være en af de fornemste Officerer, glædede de sig derover, og min Begiering blev efterkommet. Den Tuniske Bey kiendte mig strax, spurte derfor: Hvorlunde jeg som Gassenadahl og Laga di Dejra, der hos min Patron stod i saadan Anseelse, kom til hannem? Jeg kyste hans Haand, udbad mig underdanigst hans Beskyttelse, hvis ikke, var det lige meget, enten jeg skulde miste mit Liv i hans eller min forrige Patrons Hænder, som jeg foregav at vilde dræbe mig, fordi der var Mangel paa et og andet i Leiren, hvilken Mangel blev lagt mig til Last, ligesom den indfandt sig for min Forsømmelses skyld, endskiønt det var aabenbare, at Murath havde bemægtiget sig vores Proviant. Mit Liv var mig imidlertid kiert, om han vilde spare det, forsikrede jeg, troligen at vilde tiene ham, om han vilde ansee mig som duelig dertil. Den Tuniske Bey tede sig heel fornøiet ved min Ankomst, udspurte nøie, om det saa havde sig, at der var Mangel i vores Leir paa Proviant og Ammunition, som han havde erfaret af nogle Deserteurer? Jeg sagde Ja, endskiønt det sidste ikke saa havde sig, thi Lod og Krud fattedes os ikke. Ydermere blev jeg tilspurt: Om jeg og var sindet, at fægte imod min forrige Patron? Jeg sagde: Om jeg fik en Hest med Tilbehør, var jeg redebon dertil, og det saa meget alvor-

alvorligere, siden jeg som en Overløber ikke kunde nogensinde vente Pardon hos ham. Det skeede, og jeg kan ikke nægte, at som jeg blev saa vel udrustet og antaget hos denne Herre, blev det mit fulde Forsæt, endskiønt det ikke var det tilforn, at blive hos hannem, helst da det var venteligt, at den Tuniske Armee vilde beholde Marken, og de Constantinske nødes til, enten med det første at giøre en desperat Attaqve, eller og at retirere sig hovedkulds tilbage, for den ommeldede Mangels skyld. Jeg blev ganske vel betroet hos den Tuniske Bey, mig blev tilladt at fare omkring i Armeen, og at besee Artilleriet, ligesom jeg derved blev nøie udforsket om vores Armee og Anstalter. Til min Fortred ankom paa den tredie Dag nogle Overløbere, som heel vel vidste, at jeg ingenlunde var i nogen Unaade hos min Patron, men dømte, at jeg var udsendt, for at udspeide Fiendens Anstalter. En Renegade havde hørt, at dette Rygte var kommen for den Tuniske Bey, som altsaa spurte mig om Sagens Beskaffenhed. Jeg giorde mig vred, og vilde vide, hvo der havde saa talet om mig. Han svarede: Nogle af eders egne Overløbere. Imidlertid merkede jeg nok, hvad Kloiken havde slaget, hvorfore jeg speculerede paa at komme derfra; giorde altsaa Mine, ligesom jeg vilde vove en Dyst imod Fienden; thi denne er deres Maade, nu med 100, atter med 200 Heste og derover at giøre et Indfald paa hinanden. Jeg fik et hundrede Mand med mig, og satte an med dem; men da jeg kom mine Egne saa nær, som mig got syntes, gav

jeg

jeg et Tegn, at jeg vilde overgaae til dem, som da og med Glæde mødte mig, og escorterede mig til min forrige Leir, til min Patrons store Forundring. Nu var jeg i Stand, at kunde give nøie Efterretning om alle Ting, raadte og til, i samme Nat at angribe Fienden, og at falde ind paa den Kant, som han umuelig kunde formode det, nemlig ved at komme bag paa hannem. De Constantinske vare nok saa gode Soldater som de Tunische, dertil kom Nøden, som tvang os paa den ene Side, og Haab om Bytte og Proviant i Overflødighed paa den anden Side. End mere, min Patron havde udlovet visse Belønninger for visse Ting, de kunde bemægtige sig af Fiendens, f. E. for et Stykke 1000 Rdlr. og saa fremdeles. Det kom, kort at fortælle, til en Hoved-Bataille, som lykkedes saa vel for os, at vore Folk, efter nogle Timers Forløb, forjagede Fienden, og fik den fiendtlige Leier til Bytte. Men i denne Trefning kom min Patron fra sin Hest, og som jeg gemeenligen holt mig næst ved ham, offererede jeg hannem min Hest, i den Tanke, at jeg og, naar han først var i Sadelen, vilde springe bag paa; men os paakom saadan Trænge, at det blev mig ikke mueligt, dog holt jeg endnu ved Halen i det Haab, at jeg derved kunde trænge mig igiennem. Men som jeg var corpulent og tung til Fods, maatte jeg slippe løs, og var ingen anden Raad for mig, end at kaste mig paa Jorden iblant de Døde. Den ene Haand lod jeg ligge udstrakt, den anden laae over mine tvende Knive, som Tyrkerne bære paa Brystet. Da jeg nogen

nogen Stund havde ligget i den Positur, hørte jeg, at en sagde til den anden: Her finder jeg en propre Mondur, den maae jeg vist have. Han stod af sin Hest, begyndte at løfte paa mig, for at kantre mig omkring; men i det samme greb jeg fat paa ham med den ene Haand, gav hannem et Knivslag i Brystet med den anden, saa at han gav et stort Brøl af sig, og jeg ikke et mindre, thi jeg fandt mig saa bespendt, at, om jeg ikke var kommen til at raabe, syntes mig, jeg maatte døe. Den Dødes Hest tiente mig altsaa dermed at komme fra Valpladsen, hvorpaa jeg atter forefandt min gamle Patron.

Disse Avanturer vare de fornemste af dem, som forefaldt i Krigs-Hændelser. Hvad andre smaa Debatter anlanger, da findes de alt for vidtløftige at anføre, thi mange har jeg efter Ordre massacreret, mange og uden Ordre, i det mig i de sidste Aaringer alting blev anbetroet, saa jeg havde fuldkommen Jus vitæ et necis. Min Patron blev gammel, og saae helst, at Tingene bleve afgiort ved mig. Mangen gang, naar han om Middagen lagde sig til Hvile, var en eller anden Execution paa de Straffældige fuldført, inden han vognede. Iblant dem, som jeg efter Befaling har dræbt, ligge mig tvende Muurmestere allermeest paa Sindet. Tvende gange fik min Patron i Sinde i min Tid, at lade en anseelig Deel Ducater indmuure i et Taarn. Da Muurmesteren var betalt for hans Umag, havde jeg Befaling, at, naar han gik for mig

mig ned af Trappen, skulde jeg brække Halsen i tu paa ham, som jeg og maatte giøre, hvis jeg ikke vilde sætte min til. Hertil havde min Patron tvende Aarsager; den ene, at Stedet, hvor Pengene laae, kunde blive dulgt; den anden, fordi Tyrkerne ere i den Overtroe, at dens Siel, som er myrdet, ligesom svever eller vaager over Skatten, at ingen uden Eiermanden kan faae den. Saa aldeles kan Satan bemægtige sig et Menneskes Hierte, naar det bliver indtaget af en eller anden Hoved-Last. Følger nu, at jeg og melder noget om andre Merkværdigheder.

Det hendede sig i min Udlændigheds-Tid, at jeg havde den Fornøielse, at see 5 Europæer, hvilke vare udsendte af Kong Augusto i Polen, for at erkynde sig om de Africaniske Landes Beskaffenhed. Den fornemste af dem var Doctor Johannes Hebenstreit, der var og med i Selskabet en Urtegaards-Mand, som var fød paa Alsen, og samme var mig for Landsmandskabs skyld saa meget angenemmere; den stette var, saa vidt jeg veed, død paa Reisen. Min Patron betede sig heel høflig imod dem, og befalede, at jeg skulde giøre Anstalt, at intet manglede til deres Forplegning. Det var mig en Glæde, at kunde forære Doctoren nogle Sølv- og Guld-Mynt, som vare, saa vidt jeg veed, Romerske, endskiønt de vare fundne i min Patrons Lande. Han fik og adskillige Hude af Løver, Tiger og deslige. Urtegaards-Manden var jeg behielpelig i at faae adskillige Vexter, Rødder og Blomster samlede.

samlede. De sidste bevarede han i en egen Bog imellem graae Papiir. Doctoren var nogle Mile bortreist, at besee en gammel forfalden Bygning, hvoraf findes adskillige i Landet, og kiendes endnu, at de have i deres Tid været kostbare nok. Ved denne Bygning fandtes nogle Stene, hvorudi var indhugget i gamle Dage Latinske Bogstaver. Da min Patron ved mig lod spørge, hvad Rart Doctoren havde forefundet sammesteds, blev hannem givet til Giensvar, at Doctoren havde fundet sig ved disse Inscriptioner saa fornøiet, som om han havde fundet nogle 100 Ducater. Derover loe han hierteligen, sigende: O hvad ere de Christne store Giekke! Jeg veed visseligen, at den gode Doctor gierne skulde have betalt mig min Tieneste, men jeg behøvede ingen Penge, længtes dog at see en Tydsk gudelig Bog, thi mine Forældre havde havt den Omhyggelighed for mig, at jeg lærte at læse og skrive, før jeg kom paa Søen. Mit Ønske naaede jeg, thi saa snart Doctor Hebenstreit var kommen til Saxen, forsendte han Speners Reise-Postil over Livorno og Algier til Constantin, med sit Navn for i beskreven, tilligemed et Ønske om min Befrielse. Samme Bog har jeg endnu i min Forvaring med mig ført til Amrom, til hans Ihukommelse. Han havde en Bog med sig, hvorudi adskillige Venner og Velyndere havde skrevet deres Navne, samme præsenterede han mig, i den Henseende, at deri blev tegnet mit Navn og Fødested.

Otte Aar havde jeg været i Africa, da min Patron besluttede, at anstille en Caravane til

Mecca i Arabien, som Tyrkerne holde hellig, fordi deres Prophet Mahomet der er fød; samme Caravane eller Reise-Selskab bestod ungefær af 6000 Mand, men af dem reisede de 4000 paa egen Bekostning, men de 2000 paa min Herres. Det besværligste paa denne Reise var, at mange Steder Vandet ville feile, som derfore maatte føres med os paa Cameler i store Læder-Flasker. Underveis paa denne Side af Mecca, kom vi til det Sted, hvor Hager i fordum Dage har været med hendes Søn i Nød for Vand. Brønden, som helligholdes og forevises der, kaldes paa deres Sprog: Il me Sim Sim. Tretten Maaneder gik forbi, før vi fik samme Reise fuldendet. Min Patron blev for saadan ved denne Reise beviste Andagt beæret med det Tilnavn Harje, det er: den Hellige. Naar han havde sin Andagt i Moscheen eller Tyrkiske Kirke, blev mig hans Sverd og Pampuscher eller Tøfler anbetroet at bære til hans Udkomst. Nogle Tider derefter blev stiftet Ægteskab imellem en af min Patrons Slægtinger og Kongen i Marocco. Jeg blev beskikket med andre flere, at føre denne Prindsesse didhen, men havde lige saa lidet den Ære at see hendes Ansigt, som nogen af min Patrons Fruer, uagtet jeg i saa mange Aar var i hans Tieneste. Hun blev baaren af en Cameel, hvorpaa var bygt et lidet Skiul, som paa en Portechaise, og selv var hun idelig tildekket over Ansigtet. Kongen i Marocco, hos hvilken jeg giorde min Opvartning, var samme gang Sidim Mohamet, Mula Debbi, de sidste tvende Ord høre til hans Titul, og

og vil sige saa meget, som: Herre over Guldet. Jeg var og med nogle Folk commanderet ved den Orlog for Oran.

Nogle af de notableste Ting i Landet, hvor jeg var fangen, agter jeg følgende at være: Der findes en Steen, beliggende imellem Algier og Constantin, som er af temmelig Størrelse, samme har uden til og inden i en grøn Farve. Naar noget pulveriseres og indtages af den Steen, sige de, at den curerer Feberen. Samme kaldes paa deres Sprog: Hetjar Sidna se Eisa, den Herres Christi Steen, thi man har en Tradition, at den Herre Christus paa det Sted har hvilet sig med sine Discipler.

I en stor Landsbye, kaldet Omgaus, skal nogle ligge begravne, som de kalde Syv-Sovere. Naar noget er staalen, føres den Mistænkte derhen over disse Graver, da han sværer, at, om han er skyldig, han ikke maatte gaae derfra, uden at tage Skade paa Hoved, Arm, Been eller deslige, da det aldrig (som Tyrkerne sige) slaaer feil, at jo den Skyldige tager Skade.

Endnu forunderligere har det sig med nogle Folk, som hist og her opholde sig i Landet, som kan ansees som Tyrkernes Geistlige. Disse kaldes Maraboth, ved dennem udrettes, hvortil jeg selv er Vidne, forunderlige Ting, om ved Dievels Konst, veed jeg ikke. Jeg har selv seet, at de ved deres blotte Aande have optændt Ild, for

for Exempel, sat Ild paa en Pibe Tobak ved at aande derpaa; saa var jeg og overværende, da følgende Historie tildrog sig: Den ene af min Patrons Fruer fik en Hævelse over Maven, som af en Vattersot, en Maraboth blev hentet og spurt til Raads, samme fik en af hendes Kammer-Piger hentet, og da han havde sat et Kobber-Fad paa Gløder, og kast en Deel Virak derpaa, tog han Kammer-Pigens Haand, befalede, at hun skulde holde den over Røgen, efterat han havde giort en Kreds i Haanden med Bomuld, og øst noget Olie midt i den Kreds. Derpaa begyndte Maraboth at pladre mangfoldig og med megen Heftighed, og det kom mig for, at der vare mange fremmede Ord af allehaande Sprog blandede tilsammen; vist nok er det, at jeg intet kunde forstaae af alt det, som han med høi Røst fremførte. Han spurte imellem, om hun saae noget i hendes Haand? Hun svarede Nei. Derpaa begyndte han paa ny med samme Heftighed, da hun omsider raabte: Jeg seer mange Folk. Han spurte: Hvad for Folk? Hun svarede: Fornemme Folk, som vil holde Divan. Han siger: Spørg dem ad, hvad Fruen skader. Hun: De sige, at hun har været paa et ont Sted, hvoraf hun har taget Skade. Han: Spørg, hvad Raad man har at bruge. Hun: De sige, man skal tage de og de Urter, og kaage dem, deraf skal hun drikke, og med de Ting skal hun bade sig. Det skeede, Fruen blev sund, men Kammer-Pigen faldt i Afmagt, og blev som død bortført, kom og ei til sig selv i de første 24 Timer. Nogle Tider derefter

derefter spurte jeg hende: Om hun ei havde hørt og seet noget? Hun svarede, at hun vidste ikke af nogen Ting at sige, undtagen at hun i min Patrons, en Maraboths og min Nærværelse havde holdet hendes Haand i en Røg, som Maraboth havde anrettet. Mange slige Ting skee ved disse Folk, som for Exempel: At de kan jage Armen ind i Livet paa en Hest, saa at den er blodfarvet, naar de drage den ud igien, at tale derefter nogle Ord, og strax derpaa at lade Hesten faae at æde og drikke, da derpaa aldeles intet kiendes. De vise igien det, som er staalen, og hvad mere saadanne Ting kan være. Nogle af disse Folk gaae i smukke grønne Klæder, som de sige at skee Christo til Ære, thi de formeene, at denne Farve behager ham, i Henseende til den forømtalte grønne Steen. Nogle derimod ere iførte i heel ringe Klæder. Der findes og et Dyr i Landet, kaldet Dyp, som nærer sig meest af vild Honning, og har nogen Liighed med et Sviin. Om samme underlige Dyr have Tyrkerne den Meening, at det tilforn har været en Maraboth, eller at en Maraboths Siel er faren deri. Aarsagen til denne deres Præsumtion er denne, at Dyret har den Maade, at, naar man flyer det et Brev eller et Blad af en Bog, tager det Papiret i de foreste Fødder, og holder det for sig, da det begynder at pladre mangfoldig, ret ligesaadan som det kunde læse, og naar man vil tage Papiret fra det, bliver det vred, og river det i Stykker.

Men jeg kommer igien til min egen Historie, og især til min Løsgivelse, som fulgte ikke længe efter den sidste Krig med Tunis. Min Patron havde givet mig sit Løvte derom, saa indlagde og en af den Bey til Algier hans Betienter Forbøn for mig.

Samme var hans Gassenadahl, og derhos hans Søster-Søn, og siden min Bortreise skal han være bleven Bey eller Konge til Algier, hans Navn var Ali Goje. Han forestillede min troe Tieneste og adskillige Expeditioners lykkelige Udfald. Det var og paa den høie Tid, da min Dimission mig blev accorderet. Min Patron havde alt opnaaet det 95 Aar, saa at jeg hver Dag maatte formode en Forandring, ved hvilken det havde feet slet ud for mig, helst da de, som meest have været i Naade, pleie meest at blive plagede for Penge af den følgende Regent, og naar hans Begierlighed er umættelig, pines og plages de ofte til Døde, af hvilke de søge at udpresse større Capitalier, end de kan bringe tilveie, og var ligeledes Gierrighed noget nær min Patrons Hoved-Lyde, skiønt jeg ikke kan laste ham for Karrighed. Vel havde jeg i Sinde, at flye til en af mine naadige Fruers Broder, naar noget Dødsfald skulde paakomme, som jeg havde lovet, at føre hans Søster til, om det nogenlunde var mig mueligt; jeg havde og anbetroet hannem 1000 Ducater i Forvaring, men som jeg ikke biede saa længe, fortrød det mig ikke, at lade dem i Stikken. Aftenen før jeg drog fra Constantin, havde

havde jeg endnu adskillige Discurser med min Patron, og som der i det samme hørtes en Larm i et Telt ikke langt fra min Herres, spurte han, hvad der var paa Færde? Jeg svarede, at det var Mohrerne, som beklagede en Embedsmand af deres Nation, som var død. Ja, sagde han, han er nu vel deran, men du, hvorhen tænker du? See! du reiser nu herfra, du gaaer bort, og døer i Dag eller i Morgen, jeg tager ingen Deel i din Fordærvelse, den være paa dine Skuldre, thi jeg haver raadet dig til dit Gavn, dit Ansvar vil derfor blive større, efterdi du haver havt Leilighed, frem for dine Medchristne, at blive en Muselmand. Dagen derefter, da jeg var reisefærdig, gik jeg til min Patron, kyste paa hans Haand, sigende: Afendi! jeg takker for det Brød og den Salt, jeg nu næsten 12 Aar annammede af Eders Hænder, udbeder mig Eders Velsignelse, og om Forladelse for de Ting, hvorudi jeg maatte have forseet mig. Hans Svar var dette: Jeg takker dig, Capitain, for din Tieneste, og har jeg giort dig imod, du ligeledes giver mig det til. Ved de sidste Ord faldt jeg i Graad, og omfavnede hans Knæ; men han reiste mig op, da den gamle Herre, i det at Taarene kiendtes paa hans Kinder, lagde sin Haand paa mit Hoved, sigende: Far med Gud! Tag dig vel i Agt for stærk Drik, for Qvindfolk og for Jøderne i Algier, at de ikke lure dig dine Penge fra. Derefter meddeelte han mig et Pas paa Pergament, som jeg kunde forevise i Algier. Da jeg der ankom, spurte mig den der daværende Bey, hvor længe

længe jeg nu havde været i Constantin? Jeg svarede: Næsten i 12 Aar. Vel, sagde han, nu kan du vel tiene mig lige saa længe. Da jeg dertil svarede, at det skulde være agtet af mig for en Naade, at opvarte saa fornemme en Herre, sagde han: Du meener det ikke, og lagde et lidet Skieldsord dertil; men gav mig dog saa meget som 7 Rixdaler i Guld, og meddeelte mig en Passeport uden Betaling, som ellers kunde have kostet mig 70 Rixdaler, sigende: For din Herres og din troe Tienestes skyld, forlanges intet. Men da han vendte sig til en anden Herre, som var hos hannem, sagde han: Er det ikke en Spot for os? Vi forhverve de Christne med vores Blod, og derefter lade vi dem gaae af Landet med vore Midler. Thi det var hannem bekiendt, at min Herre havde ladet mig beholde, hvad jeg der eiede, ihvorvel jeg kunde have bragt mine Midler langt høiere ud, om jeg ikke i saadan Skynding maatte nødes til at sammensanke dem, da mange Ting maatte sælges for halv Værd. Følgende Historie blev mig der fortællet: Fire eller fem Slaver i Algier havde overlagt med hverandre i Stilhed, at forfærdige en Baad, dermed at undflyo til de Christne-Lande. En af dem giorde den Aftale, at de den Aften, som de tænkte at undflye, skulde møde med Baaden hos en vis Have, som hans Patron eiede, gav dem og et Signal, at være parat, at indtage den Person, som han ved en Løgte vilde tilføre dennem. Imidlertid blev et Sølvmynt borte for Patronen; Slaven blev beskyldt derfor, mueligen ei

ei uden Aarsag, da han dog nægtede, derom at være vidende, men sagde, at han havde lært en Konst i Europa, at kunde vise igien, som han foregav at skulde skee om Aftenen. Han førte til den Ende Patronen med sig i Haven ved en Løgte, og gav for, at det Staalne der skulde findes. Da han havde ført ham omkring, kom de omsider til det Sted, som de andre vare. Her, sagde han, skal det findes; da hine bemægtigede sig Tyrken, og førte ham med sig til de Christne Lande.

Min Hiemreise faldt over Marseille, Lion, Paris og Hamborg. I Paris saae jeg endnu min forrige Hest, paa hvilken jeg var undviget fra Boâsl'âle, thi den blev solgt af mig til den Franske Consul i Algier, fra hannem kom den paa Kongens Stald. Da jeg kom til Hamborg, mødte mig min Fader Oluf Jansen, som endnu er i Live, og som tvende Aar tilforn havde bortsendt 800 Markl. til min Rantion; men da han efter Kiøbmandens Skrivelse kom til Hamborg, for at afhente mig, maatte han til sin store Sorg fornemme, at man havde taget feil, om ikke i Navnet, dog i Personen, da en Soldat af Bremen for den Penge-Summa var bleven løsgiven. Min Faders Penge vare borte, og hans Søn ligefuldt i Tyrkiet; dog som han kort derpaa fik Brev fra mig, om min Velstand, og om Haab til min visse Forløsning, gav han sig nogenlunde tilfreds. Hans Haab blev opfyldt, da jeg Foraaret derefter ankom, og han atter indfandt sig i Hamborg. Men saa lidet som han

han kunde kiende sig ved den forrige, saa lidet torde han nu kiendes ved mig. Han havde ikke seet mig, siden jeg var en Dreng af 14 Aar, og nu var jeg velvoxen, derhos corpulent, og iført i propere Klæder. *) Jeg kom da med Helbred og Fornøielse til mit Fæderneland igien, næsten om den samme Tid, jeg for 13 Aar siden er bleven fangen, og bragte af rare Klæder, Meubler, og i rede Penge skikkelige Midler med mig, som jeg med min Patrons Forevidende havde taget med mig udaf Tyrkiet. Mit Skrivertøi af Sølv graveret og med Guld indlagt, item tvende store Knive, ligeledes med Sølv-Hefter og med Guld indlagt, som tiente som et Par Dolker, og begge Dele bæres paa Brystet, handlede mig den berømmelige Professor Møller af Flensborg af, **) som giorde mig den Ære, at besøge mig paa Amrom. Han fik og en rar Steen af mig, hvoraf Sultan havde foræret min Herre et Par; samme havde jeg ofte betient mig af imod Forgift, særdeles imod Scorpion-Sting, naar jeg med nogle Draaber Vand rev deraf noget paa en Væde-Steen, og opslikkede det Afrevne, som da saae ud som Melk. Stenen var af Størrelse som et Due-Æg, haard, og af Anseelse som Allun. I Tønder havde jeg den Naade,

*) Det kom mig fremmed for, da jeg saae ham første gang i sine smukke Klæder, med bare Been i et par Tyrkiske Pamputscher, og at han lod Røgen af Tobak gaae igiennem Næseborene.

**) Skal nu findes i Konst-Kammeret.

Naade, at blive salig Kong Christian den Siette forestillet, som allernaadigst lod Sig befalde, at høre noget om de Ting, som havde tildraget sig med mig. Kan jeg da end ikke ligne mig selv ved Joseph, i Henseende til min Uskyldighed, dog nogenlunde i Henseende til min Lykke, og har min gamle Fader havt noget af Jacobs Skiæbne, saavel i Henseende til hans Sorg som til hans Glæde over mig, da han lige saa lidet som han før kunde troe, at det gik mig saa vel, ei heller nogensinde tænkte at see mig mere. Abrahams, Isaacs og Jacobs Gud, som haver opholdet mig iblant mange Farligheder indtil denne Dag, give mig sin Naade, at hans Frygt maae være for mine Øine, og at jeg med Joseph maae vogte mig for alt det Onde, som hannem er imod, og tilbringe Resten af mine Dage i Roelighed, Troe og Tillid til hannem, afskildt fra denne forfængelige Verdens Tummel og Uroe!

Over

Over velbemelte Gasnadal Hark Olufs Grav er en smuk Steen opreist, hvorpaa findes følgende Opskrift:

In Türken-Land ein großer Held
Ruht sanft auf Amroms Christen-Feld.

Als seliger Hark Oluf, so auf Amrom 1708 den 19 Juli gebohren, ist er in seinen jungen Jahren 1724 den 24 Marti von den Türkischen Seeräubern von Algier gefangen. In der Gefangenschaft hat er dem Türkischen Bey zu Constantin als Gasnadale 11 1/4 Jahr gedienet, bis ihm endlich dieser Bey 1735 den 31 Oct., aus Gewogenheit zu ihm, seine Freiheit geschenket, da er denn das folgende Jahr 1736 den 25 April glücklich auf seinem Vaterlande angelandet. Ist 1737 in die Ehe gegeben mit Antje Harken, so sich nun nebst 5 Kindern in dem betrübten Wittwen-Stand befindet. Starb 1754 den 13 Oct. aetatis 46 Jahr 13 Wochen.